

ΚΡΙΤΙΚΑ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΡΑ ΘΟΥΚΥΔΙΔΗ ΕΠΙΤΑΦΙΟΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

*καὶ ὄνομα μὲν διὰ τὸ μὴ ἐς ὀλίγους
ἀλλ' ἐς πλείονας οἰκεῖν δημοκρατία
κέκληται* (Θουκυδ. Β. 37. Ι)

Οἱ Poppo - Stahl ¹ μεταφράζουσι «διὰ τὸ . . . οἰκεῖν, scil. τὴν πολιτείαν, quod non ad paucos, sed ad plures redacta administratur». Ὁμοίως μεταφράζει ἐν σελίδι 775 τοῦ ἐρμηνευτικοῦ λεξικοῦ τοῦ ὁ Βερναρδάκης «διότι εἶναι συντεταγμένον τὸ πολίτευμα ὄχι πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ὀλίγων ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν». Κατὰ τὸν H. Kratz ² ἔχομεν βραχυλογίαν ἀντὶ «ἡ πόλις οὕτως οἰκεῖ, ὥστε πάντα ἀνακεισθαι ἐς πλείονας». πρβλ. Θουκ. Η. 71. 2 «πάντων γὰρ δὴ ἀνακειμένων τοῖς Ἀθηναίοις ἐς τὰς ναῦς». Ὁ Herwerden ³ ἔθεσεν ἐντὸς ἀγκυλῶν τὸ [ἀλλ' ἐς πλείονας], οὐχὶ ὀρθῶς ὅμως, διότι οὕτω δὲν ἔχομεν πλήρεις νόημα.

Εἰς τὰ ἄριστα τῶν χειρογράφων ἔχομεν τὴν γραφὴν οἰκεῖν, ἀλλὰ εἰς τὰ χειρόγραφα C (Laurentianus) ⁴ καὶ G (Monacensis) ἔτι δὲ καὶ εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 17 πάπυρον τῆς Ὁξυρύγχου ⁵ τοῦ 2ου ἢ 3ου αἰῶνος (Π³) ἔχομεν τὸν τύπον ἡ κ ε ι ν, εἰς δὲ τὸ χειρόγραφον τῆς Μόσχας Q (Mosquensis) ⁶, ὡς διεπίστωσαν οἱ Hudson καὶ Gottleber, ἔχομεν τὸν τύπον ἡ κ ε ἰ ν, ὅστις εἶναι αὐτὸς οὗτος ὁ τύπος ἡ κ ε ι ν. Ἡ ὑπαρξίς τῆς δευτέρας αὐτῆς γραφῆς ἐγένετο αἰτία, ὥστε οἱ Döderlein καὶ Herwerden ⁷, πρὸς οὐς συμφωνεῖ καὶ ὁ Ἰω. Σταματάκος ⁸, νὰ

1) Poppo - Stahl : Thucydides βιβλ. Β, Lipsiae 1889, κεφ. 37 notes.

2) H. Kratz : Die drei Reden des Perikles, Nordlingen 1880, σελίς 35.

3) E. C. Marchant : Thucydides, βιβλ. Β, London 1931. Κεφ. 37—Κριτικὸν ὑπόμνημα σελίς 40.

4) Ὁ Κῶδιξ C ἔχει μὲν τὴν γραφὴν οἰ κ ε ἰ ν, ἀλλὰ ἀνωθεν τοῦ οἰ διὰ δευτέρας χειρὸς ἔχει ἡ. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὸν κώδικα G πρβλ. E. C. Marchant ἐνθ. ἀνωτ. σελίς 40 κριτικὸν ὑπόμνημα καὶ A. Croiset Thucydide Βιβλίον Β κεφ. 37, Κριτικὸν ὑπόμνημα.

5) J. de Romilly : Thucydide, Paris 1967, βιβλίον Β κεφ. 37, Κριτικὸν ὑπόμνημα.

6) T. Arnold : Thucydides, London 1848, κεφ. 37.

7) E. C. Marchant : ἐνθ. ἀνωτέρω.

8) Ἰ. Δρ. Σταματάκος : Θουκυδίδου ξυγγραφῆ, Ἀθῆναι 1939.

προτιμήσουν τὸ ἤκειν ἀντὶ τῆς ἐν τοῖς ἀρίστοις τῶν χειρογράφων γραφῆς οἰκεῖν ὁ δὲ Campe ¹ νὰ γράψῃ ἀνῆκειν.

Τὰ ἐπιχειρήματα εἶναι ἐκατέρωθεν ἰσχυρά, διότι οἱ μὲν ὀπαδοὶ τῆς γραφῆς ἤκειν εἰς ἐνίσχυσιν τῆς γνώμης των παραβάλλουσι ταύτην πρὸς τὰ χωρία (Ἀριστ. [Πολιτ. Β. 9] «ἐς ὀλίγους ἤκεν ἡ χώρα», (Ἀριστοφ. Πλουτ. 919) «ἐς ἔμ' ἤκει τῆς πόλεως τὰ πράγματα», οἱ δὲ ὀπαδοὶ τῆς γραφῆς οἰκεῖν παραβάλλουσι πρὸς τὰ χωρία τῆς Θουκυδιδείου Ἱστορίας (Ε. 81. 2) «τὰ τ' ἐν Σικυῶνι ἐς ὀλίγους μᾶλλον κατέστησαν αὐτοὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐλθόντες», (Θ. 38. 3) καὶ «τῆς ἄλλης πόλεως κατ' ἀνάγκην ἐς ὀλίγους κατεχομένης» καὶ (Θ. 53. 3) «καὶ ἐς ὀλίγους μᾶλλον τὰς ἀρχὰς ποιήσομεν».

Ὁρθότερα μοι φαίνεται ἡ γραφή ἤκειν, διότι ἐκτὸς τῶν ἄλλων λόγων, οἵτινες προκύπτουσιν ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν χωρίων, ὧν ἀνωτέρω μνεῖα ἐγένετο, εἶναι καὶ ἡ λογικὴ φύσις τοῦ ὅλου προβλήματος, κατὰ τὸ ὅποιον τὸ πολίτευμα δὲν συντάσσεται πρὸς τὸ συμφέρον τῶν πολλῶν, ἀλλὰ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Ἔθνους εἰς ὃ ἀνήκουν καὶ οἱ ὀλίγοι, δηλαδὴ ἡ μειονοψηφία. Πρβλ. Ἡρόδ. Γ. 80 «ἐν γὰρ τῷ πολλῷ ἔνι τὰ πάντα».

1) Γ. Μιστριώτης : Θουκυδίδου Ξυγγραφή Βον, Ἀθήναι 1906, Σελὶς 83, σημειώσεις ὑπ' ἀριθ. 3.